

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

“การศึกษาการเปรียบเทียบระบอบการปกครองผสมของนักปรัชญาการเมือง: เพลโต อริสโตเติล และ โพลีบิอัส”¹

จिरภา พฤกษ์พาตี

อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาการระบอบการปกครองหรือรัฐธรรมนูญต่างๆ ในสมัยโบราณ โดยจะทำการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบความคิดของนักปรัชญาการเมือง 3 คน ได้แก่ เพลโต อริสโตเติล และ โพลีบิอัส ซึ่งจะแบ่งประเด็นที่ศึกษามานำเสนอในบทความนี้ทั้งหมด 3 ประเด็น ได้แก่ 1. ระบอบการปกครอง 2. สาเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงของระบอบการปกครอง 3. ระบอบการปกครองผสมของโรมัน และบทสรุป

ผลการศึกษาเปรียบเทียบระบอบการปกครองหรือรัฐธรรมนูญในประเด็นที่กล่าวมาข้างต้นพบว่านักปรัชญาการเมืองทั้งสามมีความคิดเกี่ยวกับเรื่องระบอบการปกครองที่ทั้งเหมือนกันและต่างกัน ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นความเหมือนกันมากกว่าต่างกัน และทั้งสามคนได้สะท้อนให้เห็นว่า เรื่องระบอบการปกครองเป็นประเด็นที่สำคัญของปรัชญาการเมืองคลาสสิก โดยเฉพาะการแสวงหาระบอบการปกครองที่ดีที่สุดที่เป็นไปได้ ตามสภาพและปัจจัยที่เป็นจริง ระบอบการปกครองมิใช่แค่เรื่องของกระบวนการและสถาบันการเมือง แต่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องอยู่ร่วมกันเพื่อเอาชีวิตรอด และสืบเผ่าพันธุ์ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง และผู้ใต้ปกครอง ผลประโยชน์ เป้าหมายของระบอบการปกครองนั้นๆ รวมถึงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม หรือจิตวิญญาณของคนที่อยู่ในรัฐนั้น

คำสำคัญ : ระบอบการปกครองผสม, เพลโต อริสโตเติล, โพลีบิอัส

¹งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “ระบอบการเมืองการปกครองที่สร้างเสถียรภาพและอารยธรรม: กรณีจักรวรรดิโรมัน ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสถาบันยุทธศาสตร์ทางปัญญาและวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

บทนำ

ในการศึกษาเรื่องรัฐไม่ว่าจะเป็นรัฐในสมัยใดสมัยหนึ่ง หรือรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง สามารถที่จะศึกษาได้หลายแนวทาง (Approaches) ทั้งในแนวทางสถาบัน แนวทางกฎหมาย แนวทางประวัติศาสตร์ แนวทางปรัชญาการเมือง เป็นต้น

สำหรับบทความวิจัยนี้ได้ศึกษาระบบการปกครองหรือรัฐธรรมนูญ (Constitution) ในแนวทางปรัชญาการเมือง ซึ่งศาสตราจารย์ด้านปรัชญาการเมือง Leo Strauss ในงานเขียนเรื่อง “What is political Philosophy) ได้ให้ความหมายปรัชญาการเมืองว่า การกระทำทางการเมืองทั้งปวงมุ่งหมายที่การดำรงรักษาหรือเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่าเสมอ ดังนั้นการกระทำทางการเมืองทั้งปวงจึงถูกชี้นำด้วยความดี และความเลวเป็นการกระทำที่ต้องอาศัยการประเมินคุณค่า นั้นย่อมหมายความว่า ผู้ที่กระทำทางการเมืองนั้นย่อมต้องรู้ว่าสิ่งใดคือสิ่งที่ดีและสิ่งที่เลว (วีระ, 2561:18)

บทความวิจัยนี้จะเสนอการศึกษารัฐตามแนวทางปรัชญาการเมือง โดยประเด็นที่จะศึกษาคือ ระบบการปกครองหรือรัฐธรรมนูญของนักปรัชญาการเมือง 3 คน ได้แก่ เพลโต อริสโตเติล และโพลีบิอัส การศึกษานี้อาศัยวิธีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบแล้วจะพบทั้งความเหมือนและความแตกต่างกัน ซึ่งช่วยให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องระบบการปกครองได้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยจะศึกษาตามลำดับเวลาชีวิตของนักปรัชญาการเมืองทั้งสามคน

ระบบการปกครอง: เพลโต (Plato)

เพลโต กล่าวถึงระบบการปกครองไว้ในผลงานเรื่อง Republic เล่มแปด มีใจความสำคัญคือ ระบบการปกครองได้ทำหน้าที่ทั้งในแบบสะท้อนให้เรามองเห็นรูปแบบของจิตวิญญาณ แต่ในอีกด้านหนึ่งนั้นมันถูกกำหนดโดยลักษณะนิสัยบุคลิกและจิตวิญญาณของผู้คนที่อาศัยอยู่ในระบบการปกครองนั้นๆ

ระบบการปกครองที่เพลโตกล่าวไว้มี 6 ระบบได้แก่ ระบบราชาธิปไตย (Kingship) ระบบอภิชนาธิปไตย (Aristocracy) ระบบการปกครองพลาธิปไตย (Timocracy) ระบบการปกครองคณาธิปไตย (Oligarchy) ระบบการปกครองประชาธิปไตย (Democracy) และระบบทรราชย์ (Tyranny) โดยระบบการปกครองที่ดีที่สุดใญ่อดมคติได้แก่ การมีราชาที่มีความรู้ควบคู่กับคุณธรรมในระบบราชาธิปไตย (Kingship) ระบบการปกครองที่ดีที่สุดที่เป็นไปได้คือ ระบบการปกครองอภิชนาธิปไตย

สำหรับเพลโตระบบการปกครองที่ดีที่สุดที่เป็นไปได้คือ ระบบการปกครองอภิชนาธิปไตย เพราะมนุษย์ที่มีความสามารถเลิศเลอที่สุดมาเป็นผู้ปกครอง เป็นผู้ที่มีคุณธรรม อาจกล่าวได้ว่าเป้าหมายแท้จริงคือความต้องการสถาปนาให้นครรัฐอยู่ในสถานะของความเป็น “จริยสังคม” ในลักษณะของอาการ “สร้างความ เป็นอภิชนาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับนครรัฐ” เป็นสิ่งที่ได้ดำเนินไปพร้อมๆ กับทำการเมืองให้เป็นของชนชั้นสูง เหล่าอภิชนสามารถมีช่องทางเข้ามาผูกขาดอำนาจการปกครองเอาไว้ในมือ (พิศาล, 2521: 90-91)

เหตุผลที่ทำให้อภิชนหรือชนชั้นสูงเหมาะสมแก่การเป็นผู้ปกครองก็คือ อภิชนมีคุณธรรมของการเป็นผู้นำได้แก่ ความกล้าหาญ ความเข้มแข็ง ความสุภาพเรียบร้อย ความสง่างาม และการเชิดชูเกียรติศักดิ์ศรีองค์ประกอบต่อมาได้แก่ ตำแหน่ง ฐานะทางสังคม บุคคลที่สังกัดอยู่ในชนชั้นทางสังคม บุคคลซึ่งสังกัดอยู่ในฐานะอภิชนย่อมมีคุณสมบัติเหนือกว่าผู้อื่น เนื่องจากเป็น ชนชั้นเจ้าที่ดิน ครอบครองข้าทาส และสัตว์เลี้ยง รวมทั้งดำรงตำแหน่งแม่ทัพ หรือขุนศึกในยามบ้านเมืองเกิดศึกสงคราม ดังนั้น คุณธรรมและฐานะตำแหน่งหน้าที่ทางสังคมได้สร้างลักษณะพิเศษเฉพาะวิบุรุษอย่างแท้จริง บุคคลกลุ่มนี้ย่อมอนุมานได้ว่าเป็นแหล่งรวม

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

คุณธรรมต่างๆที่ชาวกรีกโบราณสรรเสริญและยกย่องให้คุณค่าความสำคัญ อภินิหารไม่ต้องทำงาน มีเวลาว่างมาก ให้ความสำคัญกับการเมืองการปกครอง การสรรหาความรู้ การสร้างสรรค์ผลงานในทางศิลปะ เป็นผู้ที่ได้ผูกพันตนเองเข้ากับปริมณฑลสาธารณะ อุทิศตนเองให้กับกิจกรรมบ้านเมืองได้อย่างเต็มตัว ไม่ต้องวิตกกังวลกับการเลี้ยงชีพ (พิศาล, 2521: 92)

ระบอบการปกครองเหล่านี้มีธรรมชาติที่จะเสื่อมถอยและเสื่อมสลายไป ซึ่งเพลโตได้อธิบายสาเหตุของการเสื่อมสลายระบอบการปกครองในแต่ละระบอบไว้ 5 ประการ ได้แก่

1. การคำนวณระยะเวลาในการสืบพันธุ์ผิดพลาด ทำให้เด็กที่เกิดใหม่มาไม่สมบูรณ์ และการปกครองรุ่นต่อๆมาไม่ใส่ใจเรื่องจารีต และเทพเจ้า โดยเฉพาะการให้การศึกษาอบรมแก่เด็กหนุ่ม (พิศาล, 2521: 80)

2. การไร้การศึกษาทำให้จิตวิญญาณของชนชั้นปกครองตกต่ำ ก่อให้เกิดความขัดแย้ง และแตกแยกระหว่างชนชั้นต่างๆ อันประกอบด้วย ทองคำ สัมฤทธิ์ เหล็ก ซึ่งมีการผสมกัน ก่อให้เกิดสิ่งที่ไม่เสมอภาค และขาดการผสมกลมกลืนร่วมกัน ซึ่งเป็นการทำลายสายพันธุ์ที่สูงส่งและสมบูรณ์ นำไปสู่การเกิดสงครามและความขัดแย้ง

3. อธิบายองค์ประกอบของจิตวิญญาณมนุษย์ว่าเหมือนส่วนประกอบของรัฐ กล่าวคือ จิตมนุษย์ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ได้แก่ เหตุผลหรือสติปัญญา ความกล้าหาญ ความปรารถนา ขณะที่นครรัฐประกอบด้วยชนชั้นปกครอง ชนชั้นนักรบ และชนชั้นล่าง (พ่อค้า เกษตรกร ช่างฝีมือ) นำไปสู่ความหมายของระบอบการปกครองคือ จิตวิญญาณที่ขยายใหญ่

4. สิ่งที่คุณคนต่างๆในระบอบนั้น พยายามแสวงหา ให้คุณค่า มีการยึดติดให้ความสำคัญกับมัน เช่น ความร่ำรวยมั่นคงทางวัตถุ ถือเป็นคุณลักษณะโดดเด่นของระบอบการปกครองคณาธิปไตย ขณะที่เรื่องเสรีภาพ ความเสมอภาค และสิทธิได้รับการยกย่องว่าเป็นคุณสมบัติเด่นของระบอบการปกครองประชาธิปไตย

5. การที่มีประสบการณ์สัมผัสกับทุกเหตุการณ์ ความวุ่นวายด้วยตัวเองที่เรียกว่า ความไร้เสถียรภาพทางการเมืองของนครรัฐเอเธนส์ภายหลังการแพ้สงคราม “The Peloponnesian War” กับฝ่ายนครรัฐสปาร์ตา ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นคือ เอเธนส์เปลี่ยนแปลงการปกครองจากรบอบการปกครองประชาธิปไตยเป็นระบอบทรราชย์ที่อยู่ภายใต้คณะปกครองที่เรียกว่า “สามสิบทรราชย์” (พิศาล, 2521:86)

สุดท้ายเพลโตมองว่าระบอบการปกครองของเอเธนส์ที่เป็นอยู่มีแต่ความเลวร้าย วุ่นวายมาจากการที่พื้นฐานจากวัฒนธรรมทางการเมืองของชาวเอเธนส์ที่ไม่สามารถเชื่อมั่น หรือผูกพันตัวเองให้อยู่กับระบอบการปกครองระบอบใดระบอบหนึ่งได้นาน (พิศาล, 2551: 87 ต่อจากนั้นเขาได้บรรยายถึงการเปลี่ยนผ่านของแต่ละระบอบว่าเป็นเรื่องของความเสื่อมถอยที่เกิดจากภายในตัวระบอบการปกครองแต่ละระบอบเอง ดังมีรายละเอียด ดังนี้

รายละเอียดของการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง หรือความเสื่อมของระบอบการปกครองเริ่มจากรบอบการปกครองราชาธิปไตยไปสู่ระบอบการปกครองอภิชนาธิปไตยไปสู่ระบอบการปกครองพลาธิปไตยไปสู่ระบอบการปกครองคณาธิปไตยไปสู่ระบอบการปกครองประชาธิปไตยไปสู่ระบอบการปกครองทรราชย์ โดยระบอบการปกครองทรราชย์เป็นการปกครองที่เลวที่สุด เพราะจิตวิญญาณมนุษย์ โดยเฉพาะตัวผู้นำ ผู้ปกครองโดนควบคุมและถูกครอบงำค่อนข้างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดจากความปรารถนาอันมีขอบเขตและไม่จำเป็น ดังนั้น ความเสื่อมของระบอบการปกครองที่เปลี่ยนแปลงจึงไม่แตกต่างไปจากจิตวิญญาณของมนุษย์เกิดความสูญเสียในเรื่องสมดุล ความประสานสอดคล้อง ความเป็นเอกภาพกลายเป็นจิตวิญญาณที่ไร้ระเบียบ

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

เนื่องจากส่วนเหตุผลและสติปัญญา โดยส่วนที่เป็นความกล้าหาญและความปรารถนาเข้าควบคุมทำการปกครอง (พิศาล, 2551: 85)

ความเสื่อมของระบอบการปกครองอภิชนาธิปไตยเริ่มขึ้นจากความผิดพลาดในเรื่องการบำรุงพันธุ์คือการเลือกคู่ครอง ระยะเวลาในการผสมพันธุ์ การปล่อยละเลยการอบรมเลี้ยงดูลูกหลานในทางการศึกษาที่ต้องเน้นการผสมกลมกลืน เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการเล่าเรียนวรรณกรรม ดนตรี และพลศึกษา ผลลัพธ์ที่ผิดพลาดจึงตกมาอยู่กับลูกหลาน ส่งผลให้ไม่สามารถใช้สติปัญญาและวิญญูณเป็นเครื่องมือช่วยทำการแยกแยะและความแตกต่างในด้านคุณค่าที่มีอยู่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเผ่าพันธุ์ ผลลัพธ์นี้นำมาซึ่งการถือกำเนิดของระบอบการปกครองพลาธิปไตยมีสมาชิกเรียกว่า “พลาชน” (Timocratic) ผู้ปกครองระบอบนี้จะไม่สามารถทำหน้าที่ผู้พิทักษ์ที่เหมาะสมตามหลักการคือ เอาเหล็กมาผสมกับเงิน หรือทองสัมฤทธิ์ผสมกับทองทำให้เกิดความแตกต่าง ความผิดปกติ ความความผิดเพี้ยนและความไม่ประสานกลมกลืนขึ้นอีกทั้งยังเกิดการแตกหักแตกเหล่าระหว่างชนชั้นปกครอง (พิศาล, 2551: 94-95)

ระบอบการปกครองอภิชนาธิปไตยเสื่อมถอยและเสื่อมสลายจะเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบการปกครองพลาธิปไตยความแตกแยกในหมู่ชนชั้นปกครองนำมาถึงเรื่องของการสร้างสำนักในการถือครองทรัพย์สินบุคคลทั้งสิ่งของ สัตว์เลี้ยง และผู้คน ในระยะต่อมาได้นำไปสู่การทำสัญญาขึ้นระหว่างกันอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ที่ว่า กลุ่มผู้ปกครองได้แยกเป็นสองฝ่ายมาตกลงกันในเรื่องที่จะควบคุมเหล่าพรรคพวกบุคคลที่พวกเขาเหล่านี้เคยให้ความคุ้มครอง ในฐานะมิตรและถือเป็นผู้สนับสนุนพวกเขา ต่อมาจะถูกลดฐานะลงมาเป็นไพร่และข้าทาส ส่วนผู้ปกครองก็หันมายุ่งเกี่ยวอยู่แต่การทำศึกสงครามพร้อมทั้งคอยเฝ้าและควบคุมพวกเขาเหล่านี้ (พิศาล, 2551: 96)

พลาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองรูปแบบผสม “บ้านที่ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างระบอบอภิชนาธิปไตยกับระบอบคณาธิปไตย” ทำให้ระบอบการปกครองพลาธิปไตย เป็นระบอบการปกครองที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง ซึ่งปกครองด้วยทั้งส่วนที่ดีและส่วนที่เลว นำมาจากระบอบการปกครองที่มีมาก่อนหน้าและที่จะเกิดขึ้นตามมา ความสูงส่งที่ส่งผ่านจากระบอบอภิชนาธิปไตยก็คือ ฝ่ายตัวผู้ปกครองยังคงได้รับการเคารพนับถือและได้รับการยอมรับให้ดำรงอยู่ในสถานะของนักรบ เป็นผู้ปกครองที่ไม่ต้องทำงานด้านเกษตรกรรม การใช้แรงงาน ตลอดจนถึงการค้าทุกประเภท มีรูปแบบการใช้ชีวิตอยู่ร่วมชายคาเดียวกัน ให้การศึกษามุ่งเน้นไปด้านพลศึกษาพร้อมกับฝึกฝนตนเองให้เตรียมพร้อมเอาไว้สำหรับการทำสงคราม

ส่วนที่โน้มเอียงไปทางด้านระบอบคณาธิปไตยเป็นผู้นำเริ่มพิจารณาว่า การใช้ชีวิตในทางปรัชญา การแสวงหาความรู้เรื่องของคุณธรรมไม่เป็นที่น่าสนใจ เนื่องจากไม่ได้รับผลตอบแทนที่เป็นรูปธรรมคืนมา อีกทั้งไม่สามารถใช้ทำมาหาเลี้ยงชีพได้ ทว่ายังไม่มี ความกล้าหาญเพียงพอในการปฏิเสธ และตัดเยื่อใย แต่ให้ความสำคัญกับความรู้และสติปัญญาในเชิง “อรรถประโยชน์นิยม” ของบุคคล ผู้มีจิตวิญญูณโน้มเอียงไปแบบพลาชน ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนหลักเกณฑ์และแนวความคิดเกี่ยวกับผู้ปกครองจากทำให้คุณค่าบุคคลผู้มีสติปัญญามาสู่ผู้ปกครองที่มีความกล้าหาญ เพราะมีธรรมชาติที่ตรงไปตรงมา และเตรียมพร้อมในการทำศึกสงครามมากกว่าสันติภาพ เป็นผู้ปกครองที่มีจิตวิญญูณมุ่งเน้นในด้านการทหาร เชี่ยวชาญในเรื่องการวางกลอุบายและชำนาญในยุทธวิธีการทำศึกสงคราม รวมถึงการให้คุณค่า ชื่นชมบูชาและการอบสละสมทรัพย์สินเงินทอง เปรียบเสมือนสัญลักษณ์ของจิตวิญญูณแบบคณาธิปไตย (พิศาล, 2551: 97)

ระบอบการปกครองพลาธิปไตยเสื่อมเป็นระบอบการปกครองคณาธิปไตย เพราะบิดาและมารดาขัดแย้งกันฝ่ายบิดามีความสามารถในการหักห้ามใจ แต่ฝ่ายมารดากลับเป็นผู้หญิงที่มีความดีร้อน ไม่เชื่อฟังสามีลงมือทำสิ่งต่างๆ ตามอำเภอใจตัวเอง (พิศาล, 2551: 100) การทะเลาะกันก่อให้เกิดความสับสนในใจของบุตร โดยถูกกระชากจากคุณธรรมและเหตุผลกับเรื่องความกล้าหาญ ศักดิ์ศรี เกียรติยศ ชื่อเสียง และประโยชน์ต่างๆ จากคนอื่น บุตรชายต้องหาหนทางจัดการประนีประนอม อาจเป็นส่วนจิตวิญญานที่ชื่นชอบการแข่งขันและความกล้าหาญ ทำให้บุตรของพลาชนเปลี่ยนแปลงเป็นคนหยิ่งทะนง และความทะเยอทะยานอยากเกิดขึ้น

ระบอบการปกครองคณาธิปไตยคือ ระบอบการปกครองที่ถูกจิตวิญญานในส่วนความปรารถนาอยากเข้าครอบครองจิตวิญญานของผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองได้เบ็ดเสร็จสมบูรณ์เป็นระบอบการปกครองแรกที่มีการคัดเลือกผู้ปกครองอยู่บนฐานคติ คุณสมบัติด้านทรัพย์สิน โดยมีนโยบายเมินเฉยต่อคนจน ไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรม ความรู้ ความเป็นผู้นำดำเนินอยู่ภายใต้แนวคิดที่ว่า “ยิ่งทำมาหากินสะสมเงินทองได้มากเท่าไรก็ยิ่งเห็นว่ามีความมากขึ้นเท่านั้น ขณะที่คุณธรรมก็ลดน้อยลง (พิศาล, 2551: 103-104) ความผิดพลาดที่ระบอบการปกครองคณาธิปไตยได้เกิดขึ้นคือ

1. ลดทอนความสำคัญเรื่องการเมืองการปกครองให้อยู่ภายใต้เรื่องของเศรษฐกิจ และการบริหารธุรกิจ
2. เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนมีผลทำให้ผู้คนในนครรัฐเกิดแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนคนรวยมีจำนวนน้อยแต่กลับครอบครองทรัพยากรและอำนาจ และปล่อยให้คนจำนวนมาก เผชิญความยากลำบาก ความยากจน เป็นคนไร้สิทธิไร้เสียงทางการเมือง ก่อให้เกิดความไม่สมดุล ขาดความยุติธรรม และก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสมาชิก ทั้งสองต่างเตรียมพร้อมเปิดสงครามกลางเมือง
3. ผู้ปกครองขาดทักษะ ไม่เคยเอาใจใส่ความรู้ด้านการทหารและการรบ แต่เข้าสู่อำนาจเพื่อปกป้องทรัพย์สินตนเองและพวกพ้อง และคิดระวาง ไม่ไว้วางใจพวกเดียวกัน จึงทำให้ระบอบคณาธิปไตยขาดกองกำลังที่เข้มแข็ง มีแนวโน้มสูงว่าจะเกิดอันตรายด้วยการโจมตี หรือถูกคุกคามโดยผู้รุกรานจากกองกำลังทั้งภายในและภายนอกระบอบการปกครอง (พิศาล, 2551: 105-106)
4. การอนุญาตให้ผู้ปกครองและคนรวยมีสิทธิสามารถถือครองทรัพย์สิน มีที่มาจากกรียัตตวิญญานหรือความเคารพในเรื่องธรรมเนียมปฏิบัติระหว่างกันของผู้คนในสังคมเมือง ภายใต้ระบอบคณาธิปไตย ความไร้ขอบเขตในการถือครองทรัพย์สินทำให้คนรวยรวยขึ้นเรื่อยๆ คนจำนวนมากต้องประสบความยากจน เป็นหนี้สินล้นพ้นตัว ไม่มีสิทธิมีเสียงทางการเมือง ทำให้เกิดความเคียดแค้น วางแผนโค่นล้ม ผู้ปกครองและคนรวย²

ระบอบการปกครองประชาธิปไตยสร้างขึ้นจากประชาชนจำนวนมากที่ถูกฮือมาปฏิวัติโค่นล้มผู้ปกครองที่เป็นคนรวยในระบอบคณาธิปไตย (พิศาล, 2551: 107) ระบอบประชาธิปไตยมีลักษณะเฉพาะเป็นระบอบการปกครองที่ดีกว่าระบอบคณาธิปไตย เนื่องจากเป็นระบอบการปกครองที่ให้คุณค่ากับความปรารถนาทุกประเภทอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม และให้ความสำคัญกับเสรีภาพ ส่งผลให้คนมีลักษณะของคนปล่อยตัวปล่อยใจดำเนินชีวิตไปอย่างสะดวกและเสรี เพียงเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของตนเอง ไม่สามารถในการจัดการเรื่องระเบียบ ไม่สามารถจัดการกับความปรารถนาที่ไม่จำเป็นได้ เป็นระบอบการปกครองที่ดึงดูดสายตาคมนมากที่สุด (พิศาล, 2551: 115)

² อ้างแล้ว. หน้า 107

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

ลักษณะเด่นที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตยคือ การใช้ชีวิตที่ยึดโยงตัวเองเข้ากับสิทธิและเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย อาจนำไปสู่อันตรายที่เกิดขึ้นจากความไร้สำนึก ขาดจิตวิญญาณในทางสาธารณะ อาจนำไปสู่ความสูญสลายในการเป็นชุมชนการเมือง นอกจากนี้ระบอบประชาธิปไตยยังมีเรื่องของชั้นดีธรรม ความอดทน ผู้นำเป็นแต่เพียงผู้มีความสามารถในการจูงใจกล่าววาทศิลป์เพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชน หรือได้รับการเลือกตั้ง ความเสื่อมของระบอบประชาธิปไตยเกิดจากเสรีภาพที่เอื้อล้นจนไม่สามารถตอบสนองกับความปรารถนาอยาก และการปล่อยปะละเลยสิ่งอื่นๆ จนนำไปสู่ระบอบทรราช เรื่องของเสรีภาพและความเสมอภาคส่งผลทำให้ระบอบประชาธิปไตยกลายเป็นระบอบที่ผู้ปกครองไม่รู้ปลักษณ์ที่แน่ชัด ทำให้ไม่สามารถถือครองอำนาจที่เด็ดขาดและชัดเจน เหมือนในระบอบการปกครองอื่น และที่แย่ไปกว่านั้น เมื่อบรรลุถึงเสรีภาพสูงสุดจนไม่มีใครสามารถกล่าวอ้างสิทธิในการเป็นผู้ปกครอง หรือผู้มีอำนาจบังคับบัญชาเหนือใครได้ จึงเป็นสภาพคล้ายคลึงกับสุญญากาศทางอำนาจ การตกเป็นทาสที่สมบูรณ์เป็นเพราะมีเสรีภาพที่เกินขอบเขตพอดี

ระบอบการปกครองประชาธิปไตยประกอบด้วยสามชนชั้น ได้แก่ ชนชั้นกาฝากถือกำเนิดขึ้นภายใต้ระบอบการปกครองคอมมิวนิสต์แต่โดนควบคุมจากข้อจำกัดในเรื่องการถือครองทรัพย์สินทำให้ถูกกีดกันไม่ให้มีส่วนร่วม มีบทบาท และอำนาจทางการเมือง แต่เมื่ออยู่ในระบอบการปกครองประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญกับเสรีภาพและความเสมอภาค จึงเป็นเงื่อนไขในการปลดปล่อย ทำให้สามารถมีบทบาทมีส่วนร่วมทางการเมืองได้เต็มรูปแบบ ชนชั้นที่สองคือ คนรวย พ่อค้า และนักธุรกิจมีบทบาทสนับสนุนด้านการเงิน และทรัพยากรแก่ชนชั้นกาฝาก และชนชั้นล่าง ผู้ใช้แรงงานมีอยู่จำนวนมากที่สุด และเป็นประชาชนที่มีพลังที่สุดต่อการขึ้นนำและชักจูง เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่กลุ่มคนเหล่านั้น มารวมตัวกันเป็นจำนวนมาก (พิศาล, 2551: 117)

พัฒนาการของความขัดแย้งในระบอบการปกครองประชาธิปไตยเกิดขึ้นระหว่างชนชั้นปกครองและชนชั้นคนรวย และชนชั้นปกครองเกิดความขัดแย้งจนไม่สามารถหาข้อยุติ หรือได้รับชัยชนะ ทำให้ขาดความสามารถและอำนาจ ความชอบธรรมเพื่อสถาปนาระบอบปกครองประชาธิปไตย คนในรัฐไม่อาจมีความอดทนต่อสภาวะอนธิปไตยในทางการเมืองได้นาน ในที่สุดก็ต้องหาทางออกด้วยการมอบอำนาจแต่งตั้งองค์อธิปัตย์ขึ้นมาให้ดำรงตำแหน่งขึ้นมาในฐานะผู้นำทางการเมืองคนใหม่ ทำให้การเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบอบการปกครองทรราชชั่วคราวซึ่งจะสงบราบรื่นแบบที่ผู้ได้ปกครองไม่รู้ตัว ไม่ต้องใช้กำลังและความรุนแรง (พิศาล, 2551: 120)

ระบอบการปกครองทรราชย์ในช่วงเริ่มต้น ผู้ปกครองปรากฏตัวเหมือนวีรบุรุษ เมื่อเข้ามารับตำแหน่งก็เร่งรีบจัดระเบียบสังคม ออกนโยบายต่างๆ ดูเหมือนเป็นผลงาน เพื่อเอาใจหาคะแนนนิยมจากประชาชน การเป็นผู้นำวีรบุรุษเกิดขึ้นจากการใช้ความรุนแรงเข้าทำลายและแย่งชิงอำนาจทรัพย์สินจากผู้ปกครองคนเก่า ขณะเดียวกันยังมีความรู้สึกแบบหวาดระแวงและระมัดระวังตัวจากการถูกปองร้าย หรืออาจถึงขั้นโดนลอบสังหารจากกลุ่มอำนาจเก่า มีผลทำให้ผู้นำคนใหม่ต้องมีกำลังอารักขาอยู่ตลอดเวลา ซึ่งทำให้ผู้นำคนใหม่ต้องการวางกลยุทธ์ในการปกครองสารพัดชนิด เพื่อให้ตัวเองได้ครองอำนาจ อีกทั้งต้องมีกระบวนการสร้างความชอบธรรมให้ผู้ได้ปกครองมองเห็น เพื่อเรียกคะแนนนิยม พร้อมทั้งกำจัดศัตรูทางการเมือง ต่อมาผู้นำจะเริ่มทำสงครามให้ประชาชนตระหนักว่ายังมีความต้องการผู้นำอยู่ ส่งผลให้ต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมาก

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

ต้องดึงเอาทรัพย์สินของประชาชนมาเป็นค่าใช้จ่ายแทน เมื่อถึงตอนนี้ทรราชจะแสดงตัวออกมาอย่างชัดเจนจนถูกเกลียดชังจากประชาชน (พิศาล, 2551: 122)

ระบอบการปกครอง: อาริสโตเติล (Aristotle)

อาริสโตเติลได้นิยามระบอบการปกครองหรือรัฐธรรมนูญว่า การจัดองค์กรของภารกิจในการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปกครองที่สูงสุดเหนือการปกครองอื่น (วีระ, 2561: 172) และเขาแบ่งการปกครอง หรือรัฐธรรมนูญออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ รัฐธรรมนูญปกติ และรัฐธรรมนูญผิดปกติ รัฐธรรมนูญสามารถทำให้เกิดการปกครองเพื่อคุณความดีของราษฎรคือ รัฐธรรมนูญที่ดี³

รัฐธรรมนูญปกติ แบ่งย่อยเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ราชาธิปไตย อภิชนาธิปไตย และราษฎรธิปไตย หรือรัฐปาลาธิปไตย ได้แก่ ประชาธิปไตยชนิดที่ชนชั้นปกครองปราศจากความเห็นแก่ตัว และมุ่งประโยชน์ทางสูงส่งเพื่อคนจำนวนมาก รัฐธรรมนูญที่ผิดปกติ แบ่งย่อยเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ทรราชธิปไตย คณาธิปไตย และประชาธิปไตยแบบกรรมมาชีพ โดยมุ่งที่คนจนส่วนใหญ่เป็นที่ตั้ง โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของคนในกลุ่มน้อยอื่นๆ (ส.ศิวรักษ์, 2543 : 58)

- **รัฐธรรมนูญปกติ** มุ่งหวังผลบั้นปลายอย่างถูกต้อง ปราศจากความเห็นแก่ตัว
 - 1.1. ราชาธิปไตย (Monarchy) คือ การปกครองโดยคนคนเดียว เพื่อประโยชน์ส่วนรวม และมุ่งคุณธรรมสูงสุด
 - 1.2. อภิชนาธิปไตย (Aristocracy) คือ การปกครองโดยคนมากกว่าหนึ่ง เป็นกลุ่มคนจำนวนน้อย เพื่อประโยชน์ส่วนรวม รวมทั้งมุ่งวัฒนธรรมและคุณธรรมขั้นสูง อาจหมายถึงการปกครองโดยกลุ่มคนที่ดีที่สุด หรือการปกครองเพื่อสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับรัฐ และสมาชิกของรัฐทั้งหมดก็ได้ ชนชั้นปกครองคือ ผู้ที่มีวัฒนธรรมสูงและมีคุณธรรม
 - 1.3. ราชาธิปไตย (Polity) คือ การใช้อำนาจปกครองโดยมหาชนพลเมืองในรัฐ เพื่อประโยชน์ส่วนรวมมุ่งระบอบวินัยอย่างทหาร และคุณธรรมกึ่งดีกึ่งดี มีชนชั้นปกครองมาจากชนชั้นกลาง
- **รัฐธรรมนูญผิดปกติ** มุ่งหวังผลบั้นปลายอย่างผิดเป้า รัฐบาลมีความเห็นแก่ตัวเป็นที่ตั้ง
 - 2.1 ประชาธิปไตย (Democracy) คือ การปกครองโดยคนจำนวนมาก ซึ่งเป็นคนยากจน เพื่อประโยชน์ของคนที่ยากจน มุ่งการเกิดโดยเสรีเป็นที่ตั้ง มีชนชั้นปกครองคือ มหาชนที่เป็นคนจน ระบอบประชาธิปไตยแบบต่างๆ เกิดขึ้นจากสาเหตุ 2 ประการ ได้แก่ 1.คุณลักษณะพิเศษของราษฎรรัฐนั้น และ 2.สถาบันที่กำหนดขึ้นเพื่อรับใช้ปกครอง (ส.ศิวรักษ์, 2543 : 58)
 - 2.2 คณาธิปไตย (Oligarchy) หรือ ธนาธิปไตย (Plutocracy) คือ การปกครองโดยคนจำนวนน้อย ซึ่งเป็นพวกที่มีทรัพย์สิน โดยปกครองเพื่อประโยชน์ของตนเอง มุ่งทรัพย์สินเป็นที่ตั้ง มีชนชั้นปกครองคือ พวกเศรษฐี ระบอบการปกครองคณาธิปไตย แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ 1.ทรัพย์สินสมบัติเป็นตัวตัดสินคือ ธนาธิปไตย (Plutocracy) และ 2. วงศ์ตระกูลเป็นตัวตัดสินคือ วงศาธิปไตย หรือชาติดิยาธิปไตย (Dynasty) ระบอบการปกครองธนาธิปไตย

³ ส.ศิวรักษ์, 2543. แนวคิดทางปรัชญาการเมืองของอาริสโตเติล. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์สยาม. หน้า 58

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

อาจเปลี่ยนเป็นประชาธิปไตย เมื่อคนจนร่ำรวยขึ้น โดยคนรวยที่ปกครองอยู่ก่อนแล้วจนลง และไร้ความสามารถ ขณะที่คนจนมีความสามารถมากขึ้น (ส.ศิวิรักษ์, 2543 : 72)

2.3 ทระราชย์ธิปไตย (Tyranny) คือ การปกครองโดยคนคนเดียวเพื่อประโยชน์ของผู้ปกครองเพียงคนเดียว มุ่งหวังอำนาจกดขี่ข่มเหงและการหลอกลวงราษฎร มีคนคนเดียวเผด็จการโดยปราศจากคุณธรรมใดๆ

โดยสรุปการเปลี่ยนผ่านระบอบการปกครองมีจุดเริ่มต้นของระบอบการปกครองเริ่มจากรบอบการปกครองราชาธิปไตยก่อนจะเปลี่ยนผ่านระบอบการปกครองอภิชนาธิปไตย ต่อมาเปลี่ยนเป็นระบอบการปกครองโพลีตี ต่อมาเปลี่ยนเป็นระบอบการปกครองคณาธิปไตยแล้วจึงเปลี่ยนผ่านเป็นระบอบประชาธิปไตยและระบอบการปกครองทระราชย์ (ส.ศิวิรักษ์, 2543 : 66)

อาริสโตเติลให้ความสำคัญกับระบอบการปกครองโพลีตี (Polity) เป็นความพยายามที่จะวางระบอบการปกครองที่ดีที่สุด และเป็นไปได้มากที่สุดสำหรับรัฐส่วนใหญ่ เนื่องจากระบอบการปกครองนี้ไม่เอนไปทางชั่วใดชั่วหนึ่ง จนก่อให้เกิดเสถียรภาพทางการเมืองได้ไม่ยากนัก และเป็นระบอบการปกครองที่มีผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นจุดหมาย เอื้ออำนวยให้พลเมืองส่วนใหญ่พัฒนาชีวิตที่ดีงามได้ แม้อาจจะไม่ใช่คุณธรรมที่ดีที่สุดเหมือนจุดมุ่งหมายของระบอบการปกครองอภิชนาธิปไตย (วีระ, 2561: 174)

ระบอบการปกครองโพลีตีที่มีลักษณะที่สำคัญหลายประการ ลักษณะที่เด่นที่สุดคือ เป็นการปกครองที่คนส่วนใหญ่เป็นคนชั้นกลาง ซึ่งเป็นคนจำนวนมากที่สุด คนรวยและคนจนเป็นคนจำนวนน้อยและมีความแตกต่างไม่มากนัก คุณสมบัติของชนชั้นกลางได้แก่ พึ่งตนเองได้ มีทรัพย์สินพอประมาณไม่ถึงกับร่ำรวยย่อมสามารถเรียนรู้และมีการศึกษาได้โดยไม่จำเป็นต้องดำรงชีวิตอย่างพึ่งพาคนอื่น และคนชั้นกลางต้องทำงานไม่มีเวลาว่างมากนัก จึงรู้จักพอประมาณในความต้องการมีส่วนร่วมทางการเมือง ปกครอง มีลักษณะค่อนข้างอนุรักษ์นิยม ไม่ชอบการล้มล้างเปลี่ยนแปลงโดยฉับพลันจึงก่อให้เกิดเสถียรภาพทางการเมือง ระบอบการปกครองโพลีตีจึงเป็นระบอบการปกครองพื้นฐานที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ของรัฐธรรมนุญที่ดีที่ถูกต้องและชอบธรรม แต่หากจะกล่าวถึงการปกครองที่ดี ซึ่งจะ使人ใกล้เคียงกับคุณธรรมที่เป็นเลิศอย่างแท้จริงแล้ว ได้แก่ ระบอบการปกครองอภิชนาธิปไตยที่มีคนบุคคลที่สูงส่งในทางคุณธรรม ซึ่งมีจำนวนมากพอสมควรประกอบกันขึ้นเป็นองค์ประกอบของนครรัฐเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งสามารถกำหนดแบบแผน บัญญัติกฎหมาย การศึกษา ฯลฯ เพื่อให้สมาชิกของสังคมการเมืองบรรลุจุดหมายของความเป็นมนุษย์ได้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ (วีระ, 2561: 175)

จุดมุ่งหมายของการมีระบอบการปกครอง หรือรัฐธรรมนูญแบบผสมคือ เพื่อแก้ปัญหาความเลวร้ายของรัฐ จึงการผสมรัฐธรรมนูญ 2 แบบเข้าด้วยกัน โดยให้ชนชั้นกลางปกครอง ซึ่งเป็นผลที่จะไม่เห็นในรัฐอุดมคติที่มีเพียงระบอบการปกครองหรือรัฐธรรมนูญเดียว รัฐธรรมนูญผสมมีข้อดีเป็นที่ยอมรับได้ทั้งฝ่ายนิยมการปกครองระบอบคนกลุ่มน้อยและกลุ่มใหญ่ หรือในอีกความหมายหนึ่งคือ การปกครองที่มุ่งก่อให้เกิดทางสายกลางทำให้เกิดความสมดุล ไม่ให้สุดโต่งไปในทางใดทางหนึ่ง ทางสายกลางจะประสานให้เกิดกฎเกณฑ์อันเป็นที่ยอมรับได้เองทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งคนส่วนใหญ่ และคนส่วนน้อย ดังนั้น รัฐธรรมนูญที่เกิดขึ้นจากสภาพความเป็นจริงย่อมไม่ใช่รัฐธรรมนูญในอุดมคติแต่เป็นรัฐธรรมนูญผสมที่ดี เพื่อประกันให้เกิดรัฐบาลที่จะปกครองเพื่อความผาสุกของส่วนรวม (ส.ศิวิรักษ์, 2543: 75)

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

อาริสโตเติลให้ความสำคัญกับชนชั้นกลาง ชนชั้นกลางคือ คนที่ไม่ได้มีทรัพย์สินมาก ไม่ใช่อภิชน หรือ มหาชนที่มุ่งแต่ประโยชน์ของตนเอง เป็นกลุ่มชนที่มีจำนวนมากพอสมควร และเป็นที่ยอมรับทั้งฝ่ายคนรวย และคนจน และสามารถหาทางออกได้ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งสุดโต่งเกิดขึ้น เพราะชนชั้นสูงมักโอ้อวด คนจน คนส่วนมากมักมีความชั่วร้ายเล็กๆ น้อยๆ ติดตัวอยู่เสมอ ชนชั้นกลางไม่พุ่มเพี้ยง ไม่ชอบความโอ้อวดหรูหรา คน รวยมักชอบกดขี่ คนจนมักชอบเชื่อฟัง ในขณะที่ชนชั้นกลางเท่านั้นที่เข้าใจเรื่องความเสมอภาค ภาวะธรรมาภาพ และความยุติธรรม ซึ่งเป็น 3 ประเด็นหลักที่จะทำให้รัฐดำรงอยู่ได้ในฐานะการรวมตัวของคนเป็นชุมชน การเมือง⁴ ชนชั้นกลางจะช่วยประสานให้องค์ประกอบทั้ง 3 อยู่ด้วยกันได้ และคุณสมบัติที่ชนชั้นกลางที่ เหมาะสมที่จะปกครอง ได้แก่ 1. ไม่ต้องย้อยแอ้งกับใคร และ 2. ไม่ต้องการให้คนอื่นมาละเมิดตน (ส.ศิวิรักษ์, 2543: 76)

รัฐต้องเริ่มจากสภาพความจริงที่เป็นอยู่แล้วแก้ไขเป็นคณาธิปไตยโดยมีสภาพเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น และให้รัฐประชาธิปไตยแบบกรรมมาชีพมีที่นำไปทางระบอบการปกครองคณาธิปไตยมากขึ้นด้วย ดังนั้น รัฐธรรมนูญผสมผสานความสำคัญของโภคทรัพย์ และเห็นแก่ราษฎรทั่วไปที่เกิดขึ้นมาเป็นราษฎรเสรี มีส่วน ร่วมทางการเมือง เพื่อป้องกันความสุดโต่งของระบอบการปกครองคณาธิปไตยและระบอบการปกครอง ประชาธิปไตย การผสมผสานของระบอบการปกครองเข้าด้วยกัน เพื่อปรับปรุงระบอบที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น แต่ถ้า ปรับปรุงไม่ถูกส่วนก็จะเอียงไปทางระบอบใดระบอบหนึ่ง เช่น

1. ผสมคุณธรรม ทรัพย์สิน และสิทธิปกครองที่เกิดจากการเป็นราษฎรเสรี โดยไม่มีขีดค้นทางสมบัติ เกี่ยวข้องด้วย ผลจะเป็นไปในรูปแบบอภิชนาธิปไตย

2. เสรีภาพผสมทรัพย์สินสมบัติจะได้รับการปกครองคณาธิปไตย (ส.ศิวิรักษ์, 2543: 76-77)

ระบอบการปกครองผสมคือ ราษฎรธิปไตยคือ การนำระบอบการปกครองคณาธิปไตยกับระบอบการ ปกครองประชาธิปไตยมาผสมกันให้ถูกสัดส่วน ผลก็คือ ระบอบการปกครองประชาธิปไตยที่พึงปรารถนา เป็น วิธีการทำให้ชนชั้นกลางส่วนใหญ่ได้ปกครองรัฐ เพื่อประโยชน์สุขส่วนรวม (ส.ศิวิรักษ์, 2543: 77)

การผสมกันของระบอบการปกครองมีรูปแบบจากนครคาร์เธจกับนครรัฐสปาร์ตา โดยมีจุดมุ่งหมายคือ

1. การแบ่งปันความยุติธรรมอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงทรัพย์ คุณธรรม และจำนวนประชากร ตกลง กันเรื่องใครควรดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพื่อประโยชน์ด้านความยุติธรรม (ส.ศิวิรักษ์, 2543: 78)

2. เพื่อมุ่งความยุติธรรมสำหรับชนชั้นต่างๆแล้ว วิธีที่ดีที่สุดคือ ให้ชนชั้นกลางดำรงตำแหน่งทาง การเมือง เพราะเป็นตัวแทนทั้งคนรวย และคนจน

ดังนั้นระบอบการผสมนี้ทำให้การแบ่งประเภทของรัฐต้องแปรเปลี่ยนไปด้วย เพราะประสานระบอบ การปกครองคณาธิปไตย ต้องถือว่าเป็นรัฐอีกประเภทหนึ่ง เป็นการแก้ไขความผิดปกติของรัฐธรรมนูญให้เข้าสู่ ความเป็นปกติ แต่ก็หาใช่การปกครองในอุดมคติ หรือการปกครองที่สมบูรณ์ไม่ นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแบ่ง ออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1. รัฐธรรมนูญที่เกิดจากสภาพความเป็นจริง ซึ่งมักเป็นไปอย่างผิดปกติ (3 ประเภท)

2. เมื่อวางแผนปรับปรุงรัฐธรรมนูญอย่างรอบคอบโดยใช้วิธีผสมผสานความดีงามเข้ากับความจริง โดย ถือคุณธรรมพื้นฐานปกติไม่ใช่อุดมคติ จะได้รับการปกครองประชาธิปไตยเข้ากับระบอบการปกครอง คณาธิปไตย คนในรัฐจะมีความสุขพอสมควร แม้คุณธรรมจะกึ่งดีกึ่งดี

⁴ อ้างแล้ว. หน้า 75

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

3. รัฐธรรมนูญระดับอุดมคติคือ รัฐธรรมนูญที่ทั้งสภาพความเป็นจริงที่เลวร้ายได้หมด หมดสภาพความผิดปกติของธรรมชาติ เป็นรัฐที่ถูกต้องตามธรรมชาติ ได้ผลบั้นปลายคือ คุณธรรมที่สูงส่งดั่งงาม (ส.ศิริรักษ์, 2543: 78-79)

ระบอบการปกครอง: โพลีบีส (Polybius)

โพลีบีสได้กล่าวเรื่องระบอบการปกครอง และระบอบการปกครองของโรมไว้ที่ผลงานเรื่อง Histories เล่ม 6 โดยแบ่งออกเป็น 3 เรื่อง ได้แก่

1. ทฤษฎีว่าด้วยวัฏจักรของระบอบการปกครอง (Anacyclosis) เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของรัฐที่มีลักษณะเป็นวัฏจักรที่เริ่มจากผู้ปกครองแบบดั้งเดิมคือ ระบอบการปกครองราชาธิปไตย ระบอบการปกครองทรราช ระบอบการปกครองอภิชนาธิปไตย ระบอบการปกครองคณาธิปไตย ระบอบการปกครองประชาธิปไตย และระบอบการปกครองแบบกฎหมาย

2. รูปแบบทางชีวภาพของการปกครองเป็นแนวคิดเปรียบเทียบการปกครองเข้ากับสิ่งมีชีวิต

3. ทฤษฎีการปกครองแบบผสม เป็นทฤษฎีเก่าแก่ที่รวมการปกครองที่ดี 3 แบบเข้าไว้ด้วยกัน ได้แก่ ระบอบการปกครองราชาธิปไตย ระบอบการปกครองอภิชนาธิปไตย และระบอบการปกครองประชาธิปไตย เป็นการปกครองแบบผสมที่มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพในการปกครอง

วัฏจักรระบอบการปกครองตามธรรมชาติโดยจะเริ่มจากผู้ปกครองดั้งเดิม (Monarchy) มาสู่ระบอบการปกครองแบบกษัตริย์ (Kingship) มาสู่ระบอบการปกครองแบบทรราชย์ (Tyranny) มาสู่ระบอบการปกครองแบบอภิชนาธิปไตย (Aristocracy) มาสู่ระบอบการปกครองคณาธิปไตย (Oligarchy) มาสู่ระบอบการปกครองประชาธิปไตย (Democracy) และระบอบการปกครองแบบกฎหมาย และก็วนกลับมาที่ระบอบการปกครองแบบผู้ปกครองดั้งเดิม (อีซุทธี, 2557: 875) โดยวัฏจักรระบอบการปกครองมีรายละเอียดดังนี้

ผู้ใดมีพลังกำลังและความกล้าหาญเป็นผู้นำ ต่อมาเมื่อมนุษย์พัฒนาขึ้นเริ่มมีสามัญสำนึกทางศีลธรรมขึ้นทำให้ผู้ที่มีความประพฤติดีเป็นที่ยอมรับของสังคมประกอบด้วยเหตุผล สมาชิกในสังคมเคารพและปกป้องผู้ปกครอง (Kingship) ต่อมาเมื่อกษัตริย์สั่งสมทรัพย์สินและใช้อำนาจเกินพอดี เกิดความฟุ้งเฟ้อ หมกมุ่นในกามารมณ์ ประพฤติผิดทำนองคลองธรรมจะนำไปสู่ระบอบการปกครองแบบทรราชย์ เป็นที่รังเกียจและหวาดกลัวของประชาชน บรรดาขุนนางที่มีศีลธรรมและความกล้าหาญจะรวมตัวกันโดยมีประชาชนสนับสนุน โค่นล้มทรราชย์นำไปสู่ระบอบการปกครองอภิชนาธิปไตย โดยจะปกครองเพื่อประโยชน์ส่วนรวม แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไปพายุพายุของผู้ปกครองเริ่มมีความละโมภโภมาก ไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ขอบงานเลี้ยงรื่นเริง เสพสุรา หมกมุ่นในกามารมณ์จนนำไปสู่ระบอบการปกครองคณาธิปไตย เมื่อประชาชนทนพฤติกรรมของผู้ปกครองไม่ได้ จะมีสมาชิกในสังคมตั้งตัวเป็นศัตรูกับผู้ปกครองและได้รับการยอมรับจากประชาชนจนกระทั่งมีการล้มล้างระบอบการปกครองคณาธิปไตยเปลี่ยนเข้าสู่ระบอบการปกครองประชาธิปไตย (อีซุทธี, 2557: 875-877)

ระบอบประชาธิปไตยมีหลักการที่สำคัญคือ ความเท่าเทียมและเสรีภาพ แต่พอในระยะต่อมาพายุพายุที่สามจะมองความเสมอภาคและเสรีภาพเป็นเรื่องธรรมดา หรือเป็นเรื่องที่เคยชินจนแทบหมดคุณค่าไป และจะมีคนกลุ่มหนึ่งซึ่งอำนาจอยู่คือ คนรวยที่ต้องการอยู่เหนือคนอื่น และได้รับสิทธิพิเศษต่างจากคนทั่วไป คนพวกนี้รู้ว่าความสามารถของตนไม่พอจึงเกิดการทุจริต หลอกลวง ตีตสินบนประชาชน เมื่อประชาชนยินยอมพร้อมใจ ประชาธิปไตยจะเสื่อมสลายกลายเป็นการปกครองแบบกฎหมายเกิดขึ้น เมื่อประชาชนเคยชินที่

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

จะได้รับประโยชน์เป็นประจำก็จะรวมตัวกันภายใต้การนำของผู้ที่ถูกกีดกันทางการเมืองอันเนื่องมาจากความยากจน โดยจะใช้วิธีการชุมนุมเพื่อก่อให้เกิดความวุ่นวาย มีการเอาชีวิต ขับไล่ แย่งชิงทรัพย์สิน จนสังคมล่มสลายลง ในท้ายที่สุดจะกลับไปสู่ระบอบการปกครองแรกคือ ผู้นำที่เข้มแข็งที่สุดจะเป็นผู้ชนะได้รวบอำนาจการปกครองเป็นระบอบการปกครองแบบผู้ปกครองดั้งเดิม (ธัชวฤทธิ์, 2557: 877)

ทฤษฎีวิวัฒนาการระบอบการปกครองของโพลีบิอัสเป็นการนำทฤษฎีระบอบการปกครองของกรีกมาอธิบายระบอบการเมืองของโรมมากกว่าที่จะมีนครรัฐแบบใดที่มีวิวัฒนาการการปกครองเป็นอย่างที่อธิบายมาเนื่องจากโพลีบิอัสมิได้ยกตัวอย่างนครรัฐใดเลย

ลำดับต่อมาเป็นทฤษฎีรูปแบบทางชีวภาพของการปกครอง โพลีบิอัสเชื่อว่า สรรพสิ่งมีธรรมชาติต้องเสื่อมก่อนที่จะสลายไปรวมถึงรัฐด้วย ซึ่งมีสาเหตุภายในและภายนอก รัฐ สาเหตุภายในคือ วิวัฒนาการระบอบการปกครอง ส่วนสาเหตุภายนอกยกยาคาทาคาการณและบอกได้อย่างชัดเจน ต่อมาเขาได้อธิบายทฤษฎีที่สามคือ ทฤษฎีระบอบการปกครองแบบผสม โดยกล่าวถึงระบอบการปกครองราชาธิปไตย ระบอบการปกครองอภิชนาธิปไตย และระบอบการปกครองประชาธิปไตยว่าไม่ใช่ระบอบการปกครองที่ดีที่สุด เพราะระบอบการปกครองทั้งสามแบบต่างมีธรรมชาติที่จะเสื่อมถอยและสลาย เป็นสภาวะที่ไม่อาจแบ่งแยกได้ ดังนั้นระบอบการปกครองที่ดีที่สุดคือ ระบอบการปกครองที่รวมเอาลักษณะเฉพาะ และจุดเด่นของระบอบการปกครองทั้งสามแบบรวมเข้าไว้ด้วยกัน โดยยกตัวอย่างระบอบการปกครองของนครรัฐสปาร์ตาที่รวมระบอบการปกครองทั้งสามแบบเข้าด้วยกัน เพื่อป้องกันความเสื่อมอันจะนำไปสู่ระบอบการปกครองที่เลวร้าย โดยส่วนที่ดีของสามระบอบจะตรวจสอบถ่วงดุลกันภายใต้หลักการถ้อยทีถ้อยอาศัย ทำให้การปกครองมีดุลยภาพและเสถียรภาพ (ธัชวฤทธิ์, 2557: 880)

โพลีบิอัสได้อธิบายถึงระบอบการปกครองผสม ซึ่งบรรยายมาจากลักษณะการปกครองที่เกิดขึ้นจริงของชาวโรมันในช่วงเวลาที่เรียกว่า “สาธารณรัฐโรมัน” (The Roman Republic) ซึ่งเป็นระบอบที่มีคุณลักษณะทั้งสามที่ดีของแต่ละระบอบถูกสร้างมาให้อำนาจแต่ละอำนาจให้โต้ตอบหยุดยั้งอีกอำนาจหนึ่ง ทั้งสามอำนาจช่วยเหลือ หรือขัดแย้งกันขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ทำให้แต่ละอำนาจต้องอยู่ในกรอบหน้าที่ของตนเอง เพราะจะถูกตรวจสอบและจำกัดอำนาจจากฝ่ายอื่น เช่น แมกซิมุสมีอำนาจเด็ดขาดในทุกเรื่องแต่ยังคงต้องการสนับสนุนจากวุฒิสภาและสภาประชาชน วุฒิสภายังมีอำนาจส่งกงสุลคนใหม่แทนที่กงสุลเดิมในปีสุดท้าย และมีอำนาจอนุมัติให้จัดพิธีเฉลิมฉลองชัยชนะแก่กงสุลซึ่งมีนัยสำคัญทางการเมือง ในขณะที่สภาประชาชนก็สามารถตรวจสอบการทำหน้าที่ของกงสุล รับรองหรือยกเลิกสัญญาที่กงสุลทำไว้ วุฒิสภาก็ต้องฟังเสียงของสภาประชาชน เพราะสภาประชาชนเป็นผู้พิจารณาในการผ่านกฎหมายต่างๆ ที่เป็นการจำกัดอำนาจหรือเพิกถอนเอกสิทธิ์ของวุฒิสภา ตรีบูนซึ่งเป็นตำแหน่งสำคัญในสภาประชาชนสามารถคัดค้านมติของวุฒิสภา และยังสามารถคัดค้านการเปิดประชุมวุฒิสภาได้ ขณะที่สภาประชาชนก็ต้องอาศัยฟังฟังวุฒิสภาทั้งในแง่การเมืองและการดำเนินชีวิต ในการได้รับสัญญา หรือการจ้างงานจากโครงการต่างๆ ซึ่งวุฒิสภาเป็นผู้ควบคุม ทั้งวุฒิสภายังเป็นผู้ตัดสินคดีความที่สำคัญเกี่ยวกับการค้าพาณิชย์ และสภาประชาชนต้องเชื่อฟังกงสุลเมื่อต้องออกรบ (ธัชวฤทธิ์, 2557: 882)

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

บทวิเคราะห์

การศึกษาเนื้อหาเรื่องระบอบการปกครองหรือรัฐธรรมนูญของเพลโต อริสโตเติล และโพลีบิอุส ในเชิงเปรียบเทียบได้ชี้ให้เห็นว่าความเหมือนและความแตกต่าง ดังนี้

1. ความเหมือนกัน

- 1.1 เพลโต อริสโตเติล และโพลีบิอุสเชื่อว่าระบอบการปกครองเป็นสิ่งที่เกิดตามธรรมชาติ และมีแนวโน้มที่จะเสื่อมถอยและเสื่อมสลายจากภายในระบอบเอง
- 1.2 ทั้งสามคนเชื่อว่า ความเสื่อมถอยและความเสื่อมสลายของระบอบการปกครองแต่ละระบอบนั้นเกิดจากคุณภาพทางจิตใจที่ลดลงของสมาชิกในรัฐ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเกิดจากการที่ คุณธรรมและจริยธรรมของสมาชิกในรัฐลดลง
- 1.3 เพลโต และโพลีบิอุสได้บรรยายถึงความเสื่อมของแต่ละระบอบการปกครองในลักษณะของวัฏจักร แม้ว่าเพลโตจะไม่ได้ใช้คำว่าวัฏจักรชัดเจนเหมือนที่โพลีบิอุสใช้
- 1.4 ทั้งสามคนได้กล่าวถึง และให้ความสำคัญกับระบอบการปกครองผสม แม้จะเป็นระบอบการผสมที่มีสัดส่วนของการผสมต่างกัน กล่าวคือ อริสโตเติลกล่าวถึงระบอบโพลีตีว่าเป็นส่วนผสมของระบอบการปกครองคณาธิปไตยกับระบอบการปกครองประชาธิปไตย ส่วน โพลีบิอุสกล่าวถึงระบอบการปกครองผสมของโรมที่มีทั้งส่วนที่ดีของสามระบอบได้แก่ ราชาธิปไตย อภิชนาธิปไตย และประชาธิปไตย ส่วนเพลโตได้กล่าวถึงระบอบการปกครองพลาธิปไตยที่เป็นส่วนผสมของระบอบการปกครองอภิชนาธิปไตยและระบอบคณาธิปไตย
- 1.5 ทั้งสามคนกล่าวถึงระบอบการปกครองที่เหมือนกันคือ ระบอบการปกครองอภิชนาธิปไตย ระบอบการปกครองคณาธิปไตย ระบอบการปกครองประชาธิปไตย และระบอบการปกครองทรราชย์
- 1.6 อริสโตเติล และโพลีบิอุสมองว่าระบอบการปกครองผสมเป็นระบอบที่สร้างเสถียรภาพทางการเมืองและมีประสิทธิภาพ
- 1.7 ทั้งเพลโต อริสโตเติล และโพลีบิอุสต่างเป็นนักปรัชญาการเมืองชาวกรีกทั้งสิ้น
- 1.8 เพลโต อริสโตเติลพยายามแสวงหาระบอบการปกครองที่ดีที่สุดที่เป็นไปได้ โดยมีวิธีการแสวงหาความรู้ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ เพลโตแสวงหาโดยใช้ตรรกะและเหตุผล ส่วนอริสโตเติลใช้วิธีการศึกษาในสถานที่จริง และวิธีการศึกษาเปรียบเทียบระบอบการปกครอง

2. ความต่างกัน

- 2.1 โพลีบิอุสบรรยายระบอบการปกครองเริ่มต้นแตกต่างจากเพลโต และอริสโตเติล กล่าวคือ เป็นระบอบการปกครองแบบผู้ปกครองดั้งเดิม ซึ่งมีมาก่อนระบอบกษัตริย์ของเพลโต และอริสโตเติล
- 2.2 เพลโตได้กล่าวถึงการปกครองผสมระหว่างการปกครองอภิชนาธิปไตยกับระบอบการปกครองคณาธิปไตยคือ ระบอบการปกครองพลาธิปไตย ซึ่งทั้งอริสโตเติลและโพลีบิอุสไม่ได้กล่าวถึงระบอบการปกครองนี้ไว้
- 2.3 โพลีบิอุสเป็นนักปรัชญาการเมืองเพียงคนเดียวที่ไม่ได้แสวงหาระบอบการปกครองที่ดีที่สุดที่เป็นไปได้ แต่พยายามอธิบายระบอบการปกครองของสาธารณรัฐโรมันที่ตนได้เห็น และได้สัมผัส

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

โดยมีประเด็นการศึกษาสำคัญคือ การแสวงหาปัจจัยที่ทำให้สาธารณรัฐโรมันขยายดินแดนและอำนาจจนกลายเป็นจักรวรรดิโรมัน ซึ่งกลายเป็นจักรวรรดิที่ปกครองพื้นที่มากที่สุดในโลก

บทสรุป

การศึกษาระบบการปกครองจากนักปรัชญาการเมืองทั้งเพลโต อริสโตเติล และโพลีบิอุสได้ชี้ให้เห็นว่าการปกครองของรัฐตั้งแต่โบราณนั้นมีระบอบการปกครองที่หลากหลายทั้งที่มาจากความคิดอ่านในเชิงเหตุผลของเพลโต หรือการศึกษาจากสภาพความเป็นจริงของแต่ละนครรัฐของอริสโตเติล และการศึกษาการปกครองของโรมของโพลีบิอุส ทั้งสามได้เริ่มต้นกล่าวถึงเนื้อหาของแต่ละระบอบการปกครองทั้งหมดก่อนต่อมาได้อธิบายถึงสาเหตุของการเปลี่ยนผ่านในแต่ละระบอบ โดยอธิบายว่าเป็นเรื่องธรรมชาติที่แต่ละระบอบจะเสื่อมถอยและสลายไป ต่อจากนั้นได้กล่าวถึงระบอบการปกครองผสม ซึ่งทั้งสามคนได้ให้รายละเอียดของส่วนผสมที่แตกต่างกันดังที่ได้บรรยายไว้ในบทความแล้ว

การศึกษาเปรียบเทียบความคิดเรื่องระบอบการปกครองของนักปรัชญาทั้งสามคนอาจจะกล่าวได้ว่ามีความเหมือนกันมากกว่าความแตกต่าง ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะนักปรัชญาทั้งสามเป็นชาวกรีก ทำให้ได้รับอิทธิพลความคิดซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะเพลโตซึ่งเป็นอาจารย์ของอริสโตเติล และรอบการปกครองทั้ง 6 แบบของอริสโตเติลก็มีอิทธิพลต่อระบอบการปกครองของโพลีบิอุส รวมทั้งความคิดเรื่องสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง หรือความเสื่อมของระบอบของเพลโตที่ส่งอิทธิพลมายังวัฏจักรการปกครองของโพลีบิอุส

เอกสารอ้างอิง

- พิศาล มุกดาร์ศมี. 2551. บางบทสำรวจปรัชญาการเมืองคลาสสิก. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์วิภาษา
- ส. ศิวรักษ์. 2543. แนวคิดทางปรัชญาการเมืองของอริสโตเติล. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์ศยาม.
- วีระ สมบูรณ์. 2561. ทฤษฎีการเมืองกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ. กรุงเทพฯ. บริษัท ภาพพิมพ์ จำกัด.
- ธัชวุทธิ์ พุทธิสมบัติ. ทฤษฎีกฎหมายรัฐธรรมนูญ: แนวคิดของโพลีบิอุสว่าด้วยวัฏจักรของระบอบการปกครอง การปกครองแบบผสม และประชาธิปไตย. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่ : 43 ฉบับที่ : 4 ปีพ.ศ. : 2557.